

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін ЧННІПБ**

БУКАЛЮК Олег Русланович

**СИСТЕМА МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ
НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОРДОНІВ**

**спеціальність 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма – Фінанси, банківська справа та
страхування**

Кваліфікаційна робота

**Виконав студент групи
ФМСчм-21
О.Р.Букалюк**

**Науковий керівник:
к.е.н., ст.викл. Поляк-Свергун М.
М.**

ТЕРНОПІЛЬ-2021

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ПОТОКІВ.....	6
1.1. Митне регулювання у системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.....	6
1.2. Складові компоненти тарифних та нетарифних заходів митного регулювання.....	15
Висновок до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МИТНИХ АСПЕКТІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ПОТОКІВ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОРДОНІВ.....	25
2.1. Моніторинг митного регулювання в Україні через призму реструктуризації Державної митної служби.....	25
2.2. Сучасний аналіз митно-тарифного регулювання в Україні.....	34
Висновок до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОРДОНІВ.....	40
3.1. Основні засади удосконалення митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.....	40
3.2. Світовий досвід митно-тарифного регулювання та можливості його застосування в Україні.....	48
Висновок до розділу 3.....	51
Висновки	53
Спеисок використаних джерел.....	58

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ПОТОКІВ

1.1. Митне регулювання у системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів підприємництва відводиться до одного із значущих об'єктів державного регулятивного впливу. Дію національних державних систем регулювання зовнішньоекономічної діяльності націлено на розв'язок подвійного завдання – централізоване стимулювання та державну підтримку покращення та реалізації експортного потенціалу вітчизняних товаровиробників, добродіяння для просування їхніх товарів на зовнішні ринки та регулювання імпорту з ціллю налагодження внутрішнього ринку, захисту інтересів вітчизняних виробників та споживачів продукції. Для цього країна застосовує різноманітні методи та форми, засоби та знаряддя. Відповідно до поставлених в визначений період розвитку завдань комплекс застосованих державою регуляторів весь час змінюється чинно до стратегічних цілей, поточних ознак та характеру державного регулювання, стану розвитку національної економічної системи, націлення зовнішньоекономічної політики, конкретних політичних та економічних умов, місця держави у міжнародному співтоваристві та її стану на міжнародній торгівельній арені, степені та масштабів участі держави у інтеграційних та міжнародних об'єднаннях.

Метою реалізації регулювання зовнішньоекономічної діяльності є:

1) постачання узлагодженості економіки та рівноваги внутрішнього ринку держави;

2) заохочення прогресивних структурних перетворень в економіці, також і зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності держави;

3) створення принагідних умов для введення економіки країни в систему світового поділу праці.

На потребу реалізовувати державне регулювання має вплив велике число різноманітних причин. Одним із вагомих є те, що без державної участі та раціонального державного втручання збалансований розвиток національного господарства стає нереальним або вкрай складним, а реалізація зовнішньоторговельної діяльності суб'єктами міжнародної торгівлі без лімітизації у подібні безмитної торгівлі в умовах її значної конкуренції може довести до появи деструктивних процесів та зародження кризових явищ в національній економіці.

Отже, вагомим призначенням державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів підприємництва є постачання захисту економічних інтересів цих суб'єктів та країни, формування належних перспектив для їх ґрунтовного повноцінного піднесення, стимулювання до конкурентної боротьби та анулювання монополізму.

На національному рівні державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів підприємництва реалізується через продукування та здійснення зовнішньоекономічної політики, яка демонструє собою діяльність країни, скеровану на створення та застосування зовнішньоекономічних зв'язків для забезпечення інтересів держави та її суб'єктів в галузі взаємодії національних економік та національних суб'єктів підприємництва.

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) – це робота суб'єктів господарської діяльності – як резидентів, так і нерезидентів визначеної держави, створена на взаєминах між ними, що має роль як для території цієї держави, так і за її рубежами [14].

Згідно з Господарським кодексом України зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання є господарська робота, яка в ході її виконання вимагає перетинання митного кордону України майном, вказаним у частині першій статті 139 цього Кодексу, та/або робочою силою [5].

Нормативно-законодавче регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється із застосуванням:

- чинної в державі нормативно-законодавчої бази;

- економічних та адміністративних методів державного регулювання (митно-тарифних та нетарифних, валютно-фінансових, кредитних тощо);
- ухвалення державних та недержавних контрольно-регулятивних інституцій;
- договорів і контрактів, створеними суб'єктами підприємництва, що реалізують зовнішньоекономічну діяльність.

Суб'єктам підприємництва різних форм власності законодавством надано право виконувати різноманітні види зовнішньоекономічної діяльності, що не входять під обмеження чинним в державі законодавством.

Процес нормативно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні базується на системі нормативно-законодавчих актів правового та ненормативного характеру, а також регулятивно-управлінських методів та інструментів, до яких передусім включаються:

- Закони України: Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність», Закон «Про міжнародний комерційний арбітраж», Закон «Про порядок розрахунків в іноземній валюті» та ін.;
- завбачені в законах України акти тарифного та нетарифного регулювання, які ухвалюються державними органами України в межах їх компетенції;
- економічні заходи оперативного регулювання в рамках законодавства України;
- ухвалення недержавних органів управління економікою, які ухвалюються чинно до їх установчих документів у рамках законів нашої країни;
- угоди, які ухвалюються між собою суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності і які не протиставляються законам України.

Світова практика державного регулювання нараховує декілька класифікацій методів та засобів діяння на зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів підприємництва. Найбільш часто використовується класифікація Світової організації торгівлі, чинно до якої відокремлюють тарифні та

нетарифні методи. До тарифних входить мито, що виражено у формі митного тарифу, всі інші методи входять до нетарифних методів.

Методи державного регулювання являються вагомим чинником організаційно-адміністративного системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів підприємництва, які завбаченою класифікацією розділено на чотири основні групи [21].

Першу групу методів складають інструменти організаційно-адміністративної природи, вони торкаються державної реєстрації суб'єктів підприємництва в якості учасників ЗЕД, реєстрації видів зовнішньоекономічних операцій, неухильних вимог щодо наявності, правил оформлення та подальшого застосування документації при реалізації ЗЕД, ліцензування та обмеження виконання зовнішньоекономічної діяльності.

Другу групу складають економічні методи, метою яких є забезпечення державним регулятивним органами реалізації їх функцій в галузі регулювання ЗЕД.

За цією класифікацією митне регулювання реалізується за сприянням обкладання товарів, що рухаються через митний кордон держави визначеними видами мита.

Податкове регулювання завбачає виконання заходів зі заохочення галузей національної економіки із вагомим експортним резервом, а також сфер, що спроможні випускати імпортозамінну продукцію з застосуванням податкових інструментів впливу країни – податкових преференцій, канікул, зміни розміру податкових ставок.

Валютно-фінансове регулювання реалізується для регламентування системи міжнародних розрахунків за зовнішньоторговельними діями, їх кредитування фінансово-банківськими установами, системи реалізації валютних обчислень.

Також до економічних методів регулювання зовнішньої діяльності суб'єктів включають регулювання руху капіталу, цінове регулювання, введення державних норм та нормативів.

Фінансові методи державного регулювання віщують здійснення заходів, націлених на підтримку цін і доходів вітчизняних товаровиробників, постачання фінансовою державною опорою, здійснення належної політики з експортного кредитування та страхування небезпек вітчизняних експортерів.

Четверта – протекціоністська група налічує різноманітні способи захисту інтересів країни та вітчизняних товаровиробників від від'ємного впливу зовнішніх факторів, а саме: від черезмірного імпорту схожої продукції іноземного виробництва та очолення внутрішнього ринку держави закордонними товаровиробниками.

Тому, Горін Н.В. в своїй роботі «Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» митне регулювання включає до групи економічних регуляторів, а нетарифні заходи митного регулювання за цією класифікацією відносить до організаційно-адміністративних засобів. На нашу думку, вказана автором класифікація методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності не демонструє знаного для всіх значення митного регулювання.

Зупинимось над класифікацією методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що завбачена Матвеевим М.Е. та Дідович І.І. в роботі «Регулювання зовнішньоекономічної діяльності». В цій класифікації засоби митного регулювання наявні у шести запропонованих ними групах із восьми запропонованих загалом.

Засоби регулювання зовнішньої торгівлі за Матвеевим М.Е. та Дідович І.І. виділяються на дані вісім категорій [23]:

1. Імпортний тариф – класифікований сприск товарів, що імпортуються, методи визначення їх митної вартості та призначення мита, механізм впровадження та скасування мита, правила дефініції держави походження продукції.

2. Паратарифні заходи – платежі, які начислюються при імпорті закордонних товарів: різні митні збори, внутрішні податки, спеціальні цільові збори.

3. Заходи аналізу за цінами – антидемпінгові та компенсаційні дії, скеровані проти експортних субсидій, плинні імпорتنі збори.
4. Фінансові заходи – правила виконання валютних операцій.
5. Кількісний контроль – числові обмеження (квоти), що визначаються на імпорту та експорт товарів.
6. Автоматичне ліцензування – визначений документ, який потрібно здобути для ввезення або вивезення певної продукції.
7. Державна монополія – держава визначає свою монополію на торгівлю певними продуктами загалом або на зовнішню торгівлю ними.
8. Технічні перешкоди – контроль за ввезенням на предмет його відповідності національним стандартам безпеки та якості.

І в першій, і другій класифікації засоби митного регулювання посідають власну нішу серед інших методів та компонентів регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Проаналізує зміст митного регулювання. У Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» термін «митне регулювання» застосовується як регулювання проблем, узалежнених із введенням мит і митних зборів, процедурами митного контролю, налагодженням діяльності органів митного контролю нашої держави [45].

Єгоров О.Б. митне регулювання тлумачить як систему митно-тарифних заходів, які застосовуються у подібні національного торговельно-економічного інструментарію регулювання зовнішньоторговельної діяльності [24], таким способом виводить нетарифне регулювання із галузі митного регулювання. Побіжно з цим вчений відділяє факт трьох окремих функціональних підсистем митного регулювання та окреслює присутність митно-тарифного і нетарифного регулювання, а також підсистеми митного адміністрування.

Схожої думки додержуються Гребельник О.П., Козирін О.М., Тимошенко І.В. та інші науковці. Отож, в науково-практичній літературі дозволяються несхожі дефініції категорії митного регулювання, найбільш часто за все термін митно-тарифного та митного регулювання ототожнюються. На наш погляд такі

ознаки змісту категорії «митне регулювання» не включають неухильного функціонального елемента митного регулювання – нетарифного регулювання, яке цілісно входить до його складу.

В економічній енциклопедії за редакцією Мочерного С.В. добавлено дефініцію митного регулювання, як системи митних заходів, які застосовуються країною в ході здійснення регулювання зовнішньої торгівлі, до числа яких відносять як митно-тарифне, так і нетарифне регулювання [25].

На погляд Циганкової Т.М., митне регулювання видає собою систему заходів та інструментів впливу на зовнішню торгівлю, що здійснюються через митну систему. Позаяк ці заходи узалеженні метою зовнішньоторговельної політики, то їх іменують митною політикою [53].

Форми реалізації та заходи регулювання державної митної політики продемонстровані на рис. 1.1.

Сучасний Митний кодекс України (далі – МКУ) окреслює державну митну політику як комплекс цілей, принципів, напрямів, функцій, засобів і механізмів діяльності країни, що націлені на постачання національних митних інтересів та безпеки нашої держави, регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку країни, піднесення національної економіки, її входження до міжнародної економічної системи, збагачення державного бюджету, які здійснюються за допомогою:

- 1) діяльності механізму тарифного і нетарифного регулювання ЗЕД;
- 2) участі України у митних об'єднаннях, зонах вільної торгівлі та міжнародних митних конвенціях;
- 3) окреслення порядку руху товарів через митний кордон держави та виконання їх митного оформлення та контролю;
- 4) митного законодавства України [22].

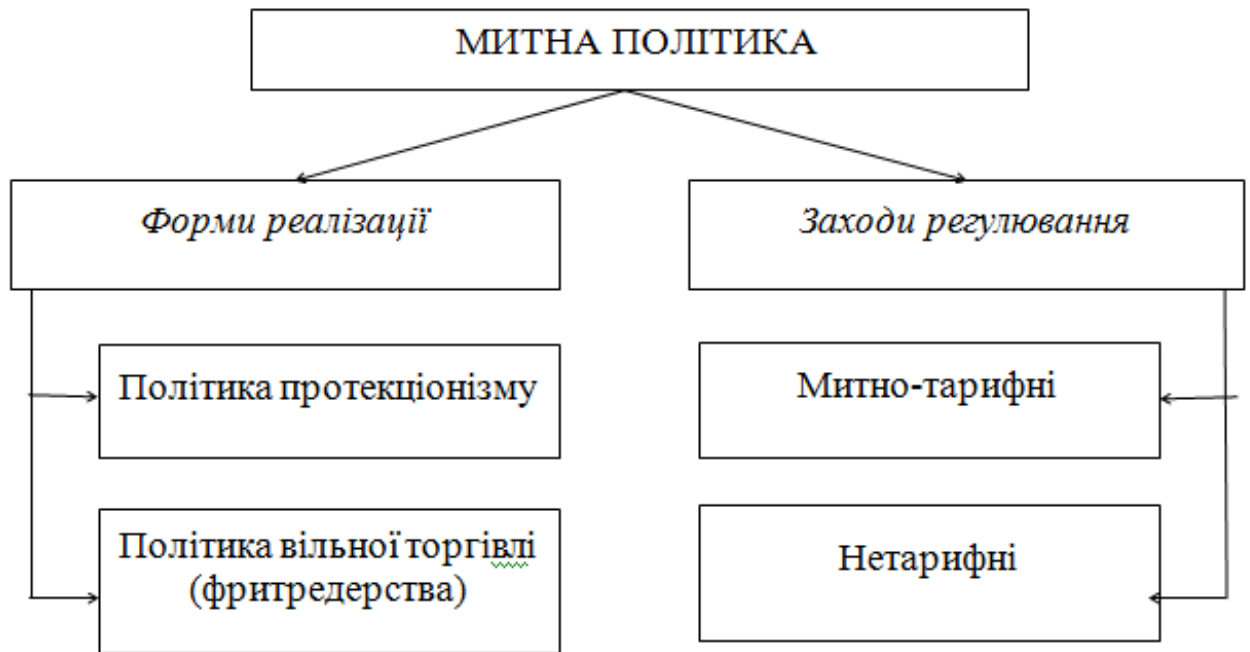

Рис. 1.1. Форми реалізації та заходи регулювання митної політики [21]

МКУ завбачено, що митне регулювання, що реалізується в нашій державі через здійснення її митної політики має виконуватись на базі наступних принципів:

- виключної юрисдикції нашої держави на її митній території;
- виключної компетенції митних органів України в митній справі;
- законності;
- монолітного порядку руху продукції і транспортних засобів через митний кордон держави;
- уніфікації митних процедур та полегшення зовнішньої торгівлі;
- системності;
- результативності;
- дотриманні прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб;
- гласності та відкритості;
- відповідальності учасників взаємин, що беруть участь у здійсненні митної політики України.

Положення здійснення митної справи, що стають основою реалізованого в

державі митного регулювання, окреслюють для учасників зовнішньоекономічної діяльності та митних органів стандарти суспільної поведінки та правила виконання зовнішньоекономічної діяльності, таким способом зобов'язані максимально додержуватись всіма учасниками, введеними в цей процес.

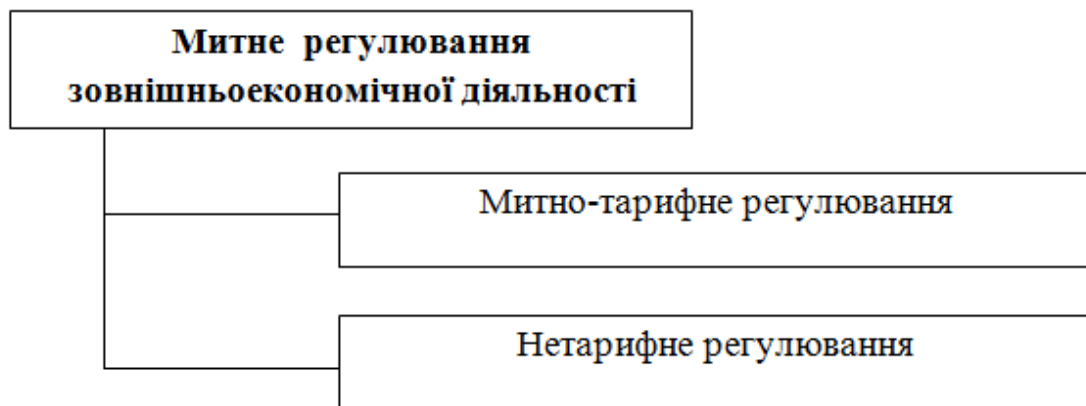
Ми зголошуємось з поглядом Бережнюка І.Г., який узагальнив вагоме число дефініцій категорії «митне регулювання» та пропонує під митним регулюванням усвідомлювати систему митно-тарифних та нетарифних засобів, які країна зужитковує як знаряддя регулювання зовнішньої торгівлі. Зважаючи на, що митне регулювання являється косполентом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, основні функції з митного регулювання здійснюють митні органи способом проведення сукупності заходів, націлених на постачання додержання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності доміант митного законодавства [1, с. 82].

Таким чином, митне регулювання слід усвідомлювати як реалізацію впливу країни в особі державних органів, насамперед – митних органів, а також інших суб'єктів митних взаємин з метою підпорядкування їхніх дій своїм економічним інтересам. Тобто, митне регулювання показує собою управління взаєминами в галузі здійснення митної справи в рамках вказаних параметрів.

Вагомою базою митного регулювання являється законодавство в галузі торгівлі та митної справи, яке в умовах зони вільної торгівлі має бути всебічним та відкритим, юридичні принципи та процедури здійснюватись передбачувано, прозоро, недискримінаційно, неупереджено, результативно та уніфіковано. Стаття 1 Протоколу 2 до Угоди про асоціацію «Про взаємну адміністративну допомогу в митних питаннях» трактує митне законодавство як систему всіх нормативно-законодавчих та розпорядчих доміант, що чинні на як на території нашої держави, так і на території ЄС та визначають питання ввезення, вивезення і транзиту майна, розміщення його в інший митний режим або порядок, дозвіл використовувати заборонні, обмежувальні та контрольні засоби до даного майна [54].

1.2.Складові компоненти тарифних та нетарифних заходів митного регулювання

В міжнародній теорії та досвіді піднесення економічних, торговельних та митних взаємин вже склався помітний арсенал інструментів, засобів та методів зовнішньоекономічної політики, при застосуванні яких уряди різних держав мають спромогу реалізувати діяння на керунки та структуру зовнішньоекономічних відносин, на обсяги та націленість зовнішньоторговельних потоків як своєї, так і інших країн, а також на інтереси членів зовнішньоекономічної діяльності. Не є виключення і України – вона теж в ході регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів дієво застосовує наявний у досвіді державного регулювання систему інструментів. На нормативно-правовому рівні цю норму введено у Ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», чинно до якої регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється способом застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання, які здійснюються державними органами згідно до їх компетенції (рис. 1.2) [45].

Рис. 1.2. Заходи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Для здобуття граничного ефекту від регулятивної діяльності завбачається факт щільного взаємозв'язку між двома вагомими компонентами державного регулювання – митно-тарифним та нетарифним, їх цілісне результативне застосування в ході реалізації впливу на піднесення внутрішнього ринку, стан економіки держави та інтереси членів зовнішньоекономічної діяльності.

За ознакою походження знаряддя митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності виокремлюють на тарифні і нетарифні. Базовими тарифними інструментами є мито та його види, будова митного тарифу, митна вартість та держава походження товарів, що рухаються через митний кордон, товарна номенклатура та класифікація. Значне за змістом та обсягом число адміністративних, фінансових, технічних, валютних та інших дій регулювання зовнішньоторговельних потоків включають до групи нетарифних знарядь митного регулювання.

Побутує щільний взаємозв'язок між діями державного регулювання — митно-тарифним та нетарифним: вони постійно наявні у комплексі й при раціональному їх використанні можуть результативно позначитися на стані економіки держави.

Митно-тарифне регулювання зовнішньоторговельних операцій суб'єктів належать до одного із вагомих та значимих економічних методів державного регулювання та управління. Факт успішно діючого в державі механізму митно-тарифного регулювання являється істотною умовою та неупередженою підставою здійснення в державі гармонійної економічної стратегії, а також виступає підставою для проведення митними органами завбаченої митної політики в галузі митної справи.

На конкретний зміст тарифного регулювання дієвий вплив реалізують принципи, закріплені в міжнародних конвенціях та угодах, які окреслюють на багатосторонній основі всі норми та положення митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів. На безпосереднє значення та завдання митно-тарифного регулювання виконує вагомий вплив існуючі в державі політична та економічна ситуація, умови піднесення економічної системи та місце держави у міжнародному розподілі праці. Рис. 1.3 виявляє головні компоненти митно-тарифного регулювання в нашій державі.

Рис. 1.3. Складові митно-тарифного регулювання

Таким чином, головними інструментами митно-тарифного регулювання являються Митний тариф України, мито, митна вартість товарів, держава походження продукції та Українська класифікація товарів ЗЕД.

Митний тариф — цілісний список товарів та належних ставок мита, які використовуються для розрахунку ввізного (імпортного) або вивізного (експортного) мита на вказані товари. В митному тарифі товари інтегровані в групи за ознакою походження (промислові, рослинні, мінерали тощо) та за ступенем їх обробки (сировина, напівфабрикати, готові вироби). Щодо кожного товару вказується ставка мита, якою він окреслюється. Модерний митний тариф є непростим торговельно-економічним засобом регулювання зовнішньої торгівлі, вводячи декілька неухильних елементів, від яких визначається успішність і дієвість тарифу загалом. До цих елементів включають:

- 1) система товарної класифікації тарифу;
- 2) структура тарифу;
- 3) ставки мита;
- 4) метод дефініції держави походження товару.

При цілісному застосуванні ці елементи митного тарифу продукують спромогу проводити оперативний вплив митного тарифу як знаряддя митно-тарифного регулювання на тенденції регулювання зовнішньоторговельних потоків товарів залежно від держав їх продукування, знадоб внутрішнього

ринку, інтересів членів зовнішньої торгівлі тощо.

Митний тариф подається у формі таблиці, яка вміщує всі його існуючі елементи та за ужитком яких визначається розмір мита, що підлягає сплаті учасниками ЗЕД.

За структурою тариф видає собою число колонок (показують ставки мита по кожній окремій товарній позиції), що застосовуються в тарифі. Якщо мова іде про простий, або одноколонковий тариф, то в митному тарифі накладається одна ставка мита для кожного виду товару незалежно від країни його походження. У ситуаціях застосування складного, або багатоколонкового митного тарифу він зазначає по кожному товару кілька ставок мита, зумовлено від застосованого торговельного режиму з конкретною країною походження товару.

МКУ окреслює мито як загальнодержавний податок, що накладається Податковим та Митним кодексами, який призначається та сплачується чинно до нормативно-законодавчої бази держави та міжнародних договорів і угод, членим яких є наша держава [22].

Мито спроможне стягуватися за товари, що імпортують на митну територію держави, еспортують з неї, а також здійснюють рух через митну територію транзитом. Для означення величини мита застосовуються ставки мита, які являються компонентами митного тарифу та можуть систематизуватись за різними властивостями.

Наявні різні методи визначення величини мита. В роботі митного оподаткування, а також нормами МКУ визначено застосування таких видів ставок мита: адвалорна, специфічна та змішана (комбінована).

Адвалорна — це ставка мита, визначена в митному тарифі у виді відсотка від ціни продукції. Мито, розраховане помноженням цього відсотка на ціну товару (партії) також йменується адвалорним.

Специфічна — це ставка мита, визначена в митному тарифі у подібі конкретної грошової суми з одиниці товару, ваги, об'єму, потужності тощо.

Змішана (комбінована) — це ставка мита, вказана в митному тарифі у подібі як відсотка від ціни товару, так і конкретної суми з вказаної одиниці

виміру товару. Змішане мито облічується як сума підрахунку мита за адвалорною та специфічною ставками.

Ставки мит класифікуються у митному тарифі чинно до товарної номенклатури, що видає собою диференційований перелік товарів.

Систематизація ставок мит у тарифі відбувається відповідно до диференційованого переліку товарів – товарної номенклатури. Міжнародні товарні номенклатури, або системи тарифної класифікації товарів демонструють собою список товарів, що розставлені за певною системою класифікації. Детальний розподіл товарів по групах у митному тарифі являється вагомим елементом митного регулювання – чим детальніше продумана товарна структура, тим більша результативність митного оподаткування та регулювання здобувається в процесі захисту внутрішнього ринку держави.

Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) ґрунтується на Гармонізованій системі опису та кодування товарів, Комбінованій тарифно-статистичній номенклатурі Європейського економічного товариства (КНСЕТ) та має бути затверджена законом про митний тариф. В УКТ ЗЕД різні товари поділяються за розділами, групами, товарними позиціями та підпозиціями. Основними властивостями товарної номенклатури являються системність опису товарів та факт у кожній товарній позиції власного коду. Виділять такі види товарної номенклатури відповідно від їхнього призначення:

- митно-тарифна – застосовується для митного обкладення товарів при їх руху через митний кордон нашої держави;
- статистична – послуговується для збору статистичної інформації про зовнішньоторговельні потоки товарів;
- комбінована тарифно-статистична номенклатура – включає в собі елементи митно-тарифної та статистичної номенклатури [40].

Для призначення мита на продукцію, що рухається через митний кордон держави та призначається митному обкладенню, застосовується митна вартість товарів, яка дається декларантом, або визначається працівниками митних

органів. Отже, *митна вартість товарів* являється вагомим елементом системи митно-тарифного регулювання, який в неухильному порядку застосовується в ході митного оформлення та митного контролю продукції і транспортних засобів, що рухаються через митний кордон України, з ціллю:

- обкладення товарів імпортом або експортом митом;
- здійснення митної та зовнішньоекономічної статистики;
- використання нетарифних заходів регулювання (квотування, ліцензування тощо).

Ст. 49 МКУ окреслює митну вартість товарів, що визначаються рухом через митний кордон нашої держави як вартість, що застосовується для митних цілей та ґрунтується на ціні, що практично сплачена або визначається до оплати за ці товари.

В ході свого використання під час митно-тарифного регулювання митна вартість здійснює такі функції: 1) фіскальну; 2) правоохоронну; 3) статистичну; 4) перевірки обґрунтованості ціни товару.

Додержання учасниками ЗЕД та працівниками митних органів нормативних домінант та правил окреслення митної вартості продукції при їх русі через митний кордон добродіє реалізації результативної системи контролю за їх практичним застосуванням в ході виконання митно-тарифного регулювання. Вірне обчислення бази оподаткування ввезених та вивезених товарів дає змогу здобути належної величини надходжень до державного бюджету від адміністрування митних платежів.

Черговим ваговитим елементом системи митно-тарифного регулювання являється *країна походження товару*, яка визначається з метою істинної дефініції потрібних регулятивних дій при реалізації суб'єктами зовнішньоторговельної діяльності. Головним документом, що демонструє про країни походження даного виду продукції постає сертифікат про його походження, саме приналежність товару до певної країни виконує дяння на рівень його митного оподаткування.

Інструменти та заходи нетарифного регулювання

зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів дають змогу державі забезпечити внутрішній ринок та інтереси вітчизняних товаровиробників та споживачів, а також виконувати окремі міжнародні зобов'язання держави. Нетарифні методи митного регулювання є дієвим засобом регулювання зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів та входять у дію через введення вимог та лімітів адміністративного характеру до суб'єктів бізнесу.

Нетарифні інструменти лімітують, ускладнюють або пригальмовують доступ закордонної продукції у країну. В наслідку зменшується вибір товарів, страждає ринковий механізм, скорочується роль споживачів у діяльності ринку. Спільно з тим, збільшуються перспективи впливу на внутрішній ринок більш вузьких груп підприємців, перш за все – монополій. Під їх діянням уряди, визначаючи те чи інше обмеження, практично притягують споживачам товарну структуру ринку і деструктивним шляхом узалежнюють їх вибір на вигоду національної продукції.

Першочергово, методи нетарифного регулювання не спроможні виконувати вагомого та промітного впливу на зовнішню торгівлю продукцією, на противагу митно-тарифних, втім вони завдяки своїй національній природі та ознаками застосування йдуть на перший план та здійснюють визначальне регулятивне навантаження в ході митного регулювання руху товарних потоків.

Більшість нетарифних інструментів вводяться до загального комплексу національних дій адміністративного характеру, нерідко вони безпосередньо не узалежені від зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів, але продовжують при використанні здійснювати регулятивні функції імпорту та експорту товарів.

Нетарифне регулювання віщує застосування широкого кола знарядь економічної, митної та торговельної державної політики. У додатку Б подається узагальнена структуризація знарядь нетарифного регулювання. Всього рахують більше, ніж 100 позицій, за якими у світовій практиці мають можливість класифікуватися нетарифні інструменти. Нормативно-законодавча база СОТ нараховує власну базу нетарифних обмежень, яка весь час змінюється та поліпшуються, при цьому реалізується збереження визначеної термінології, що

застосовується у митному регулюванні держав-учасниць СОТ. До нетарифних заходів налічують різноманітні інструменти технічного, фінансового, адміністративного, торговельного, кредитного регулювання, дію яких країна націлює на регулювання зовнішньоторговельних дій.

Для модерної світової економіки характерна тенденція планомірного переходу від тарифних до нетарифних методів регулювання. Останні діляться на:

1. Числові обмеження (контингентування та ліцензування).
2. "Добровільне" лімітування експорту.
3. Приховані методи торговельної політики.
4. Технічні перешкоди:
  - вимоги додержання національних стандартів;
  - вимоги додержання сертифікатів якості імпоротної продукції;
  - вимоги щодо своєрідної упаковки та маркірування товарів;
  - вимоги додержання певних санітарно-гігієнічних норм, враховуючи проведення заходів із захисту довкілля;
  - вимоги дотримання ускладнених митних формальностей та законів про захист прав споживачів тощо.
5. Внутрішні податки і збори.
6. Політика в рамках державних закупівель.
7. Вимога про вміст вітчизняних компонентів.
8. Фінансові способи налагодження торговельних потоків (субсидії, кредитування, демпінг).
9. Некономічні методи регулювання (торговельні договори, правові режими).

Вагома частина нетарифних інструментів використовується в роботі митного регулювання з ціллю створення різноманітних перешкод, лімітів, утруднення та затримання доступу товарів іноземного виробництва на внутрішній ринок держав, таким способом на ньому помітно зменшується товарна пропозиція, змінюється ринковий механізм, скорочується конкурентна

боротьба між вітчизняними товаровиробниками. Побіжно з цим способом накладення різноманітних перепон для закордонних товаровиробників збільшуються перспективи лобіювання інтересів окремих товаровиробників, росте вагомість товарних монополій. Нерідко такі монополійні угруповання виконують певний тиск на уряд держави, наслідком якого являються різноманітні заборони, а також безпосереднє нав'язування споживачам існуючої на товарному ринку продукції вітчизняного виробництва способом браку альтернативного вибору.

Таким чином, базовими інструментами нетарифного регулювання є способи кількісних лімітів, побічного протекціонізму, заохочення експорту, обмеження митного оформлення, вартісне державне регулювання, визначення зовнішньоекономічних розрахунків, правове забезпечення зовнішньоторговельної роботи.

Систематизація засобів та методів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності породжує ідеологію про наявність визначених обмежень та перешкод у проведенні зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів, окреслює систему методів впливу країни імпортні та експортні потоки та керунки, продукує спромогу здійснювати прогностичні розрахунки ймовірних доходів та витрат членів зовнішньої торгівлі в разі використання нетарифного регулювання.

Висновки до розділу 1

Щодо поняття "митне регулювання", у Законі України "Про зовнішньоекономічну діяльність" подана така дефініція: "Митне регулювання – це регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України"

Слід зосередити увагу на наявність певних суперечностей і недоліків у внутрішньому законодавчому забезпеченні виконання зовнішньоекономічної

діяльності та її регулювання. Приміром, можна виокремити: неналежну системність нормативно-правових актів; факт великого масиву нормативно-правових актів, що налагоджують схожу сферу правовідносин; край значну деталізацію змісту зовнішньоекономічного законодавства, негармонійність правових норм головних нормативно-правових актів у галузі зовнішньоекономічної діяльності; істотні прогалини та колізії правових норм.

Інтеграція України до ЄС потребує покращення інституціонального середовища, надто це стосується митного регулювання. Індекс ефективності логістики в категорії «Митниця», який здобула Україна в 2016 р., показує про потребу збільшення якості державного управління у митній справі.

Схвальних результатів реформування реально здобути тільки за умов полегшення митних процедур, налагодження документів, збільшення якості державного управління, принагідного використання законодавства та відеритості достовірної інформації. Україна за цими факторами помітно поступається країнам з рівнем доходів нижче середнього, а зіставляючи з державами, де наявні кращі практики, ці показники зовсім неістотні.

РОЗДІЛ 2

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МИТНИХ АСПЕКТІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ПОТОКІВ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОРДОНІВ

2.1. Моніторинг митного регулювання в Україні через призму реструктуризації Державної митної служби

На сьогоднішній день митне регулювання являється вагомим механізмом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яке здійснюється у відповідності до Конституції України.

Митне регулювання, чинно до ст.1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», – це регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, які справляються в процесі переміщення товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України» [45].

Варто зауважити, що митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється з ціллю:

- постачання налагодження економіки та рівноваги на внутрішньому ринку України;
- мотивації структурних економічних змін, а також у галузі зовнішньоекономічних відносин суб'єктів ЗЕД;
- продукування принагідних умов для введення економіки України в світову економічну систему [45].

Головним його завданням є постачання української економіки від зовнішніх заперечливих впливів.

В цілому, митне регулювання є однією із найбільш істотних галузей державного регулювання, позаяк якраз митне регулювання означає принципи та положення формування міжнародних взаємин, породження результативної, прозорої та об'єктивної системи оподаткування для суб'єктів

зовнішньоекономічної діяльності [2]. Для того, щоб аналізувати сьогоденний стан розвитку вітчизняної системи митного регулювання, виконаємо дослідження еволюції піднесення митної політики в Україні.

За умов дефініції євроінтеграційних пріоритетів і ухвалення міжнародних угод, якраз інститути держави спроможні як прискорювати, так і вповільнювати ходи інтеграції національної економіки в європейський простір та мати діяння на її ефективність. Стабільна динаміка інституційного середовища митного регулювання породжує об'єктивну потребу реформування державного регулювання у зовнішньоекономічній діяльності (ЗЕД).

Посилені інтеграційні процеси добродіють збільшенню міжнародної торгівлі й вихід її на нові рубежі. Спільно з тим виникають нові виклики національній митній безпеці, нероздільною складовою якої є митно-тарифне регулювання. Україна не є окремою від цих процесів і має відповідно реагувати і виконувати зміни в цій царині економічних взаємин. За таких умов зростає знадоба збільшення ефективності національної митної політики в галузі митно-тарифного регулювання експортно-імпортних операцій. Не враховуючи на вагоме число наукових праць науковців у галузі митно-тарифного регулювання, все ж не з'ясованими застаються питання, які вкрай відбиваються на економіці країни та вимагають наукового аргументування способів їх розв'язання. Відмітимо, що у чинному законодавстві України під митно-тарифним регулюванням ухвалено розуміти взаємини, що постають між країною та суб'єктами ЗЕД з приводу перетинання національного кордону продукцією, капіталами, послугами, робочою силою. Державою митне регулювання визначається на законодавчому рівні законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», митним кодексом України, законом України «Про митний тариф України», угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, угодою про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС [22].

Завбачена угодою про асоціацію з ЄС ґрунтовна та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС окреслюватиме правову базу для

беззаборонного руху товарів, послуг і капіталів. В цілому реформування митно-тарифного регулювання у державах ЄС виконується у таких напрямках, як зменшення або ліквідація експортного мита, що заохочує збільшення експорту вітчизняної продукції. Цей спосіб дає спромогу розвиватись державі як економічно конкурентоспроможному експортеру, а не «сировинному» постачальнику, що є досить важливим для України на модерному етапі розвитку [8]. Вигідним для України в процесі формування її митної політики та механізму застосування інструментів митно-тарифного регулювання є зважання на світовий досвід, а точніше досвід тих держав, які змогли створити успішну систему митно-тарифного регулювання.

Митно-тарифне регулювання експортно-імпортних операцій цивілізованих держав світу в основному відповідає рекомендаціям міжнародних організацій. В країнах з ринковою економікою з ціллю стимулювання припливу капіталу до країни митом оподатковується лише ввезення, а експортне мито не використовується, а у США навіть недозволено законодавчо. В цілому переважна більшість високорозвинених держав та держав з перехідною економікою вводили на різних стадіях свого економічного розвитку подібну зовнішньоекономічну політику, яка мотивувала вивезення готової продукції, лімітувала експорт сировини та заохочувала ввезення комплектуючих, матеріалів для піднесення власної індустрії. У Китаї функціонує механізм заохочення до експорту, що позначається у наданні численних пільг та добродії при виконанні експортних операцій, в той час, як пільги імпортерам недозволені та впроваджено додаткові тарифи за активізацію митного оформлення [17].

Пригідне здійснення заходів реформування має докорінно змінити вітчизняну митну систему. Інновації торкатимуться митного законодавства, добродія торгівлі, боротьби з контрабандою та протидії митним правопорушенням, пост-митного контролю і аудиту, митної інфраструктури та технічних засобів митного контролю, управління небезпеками.

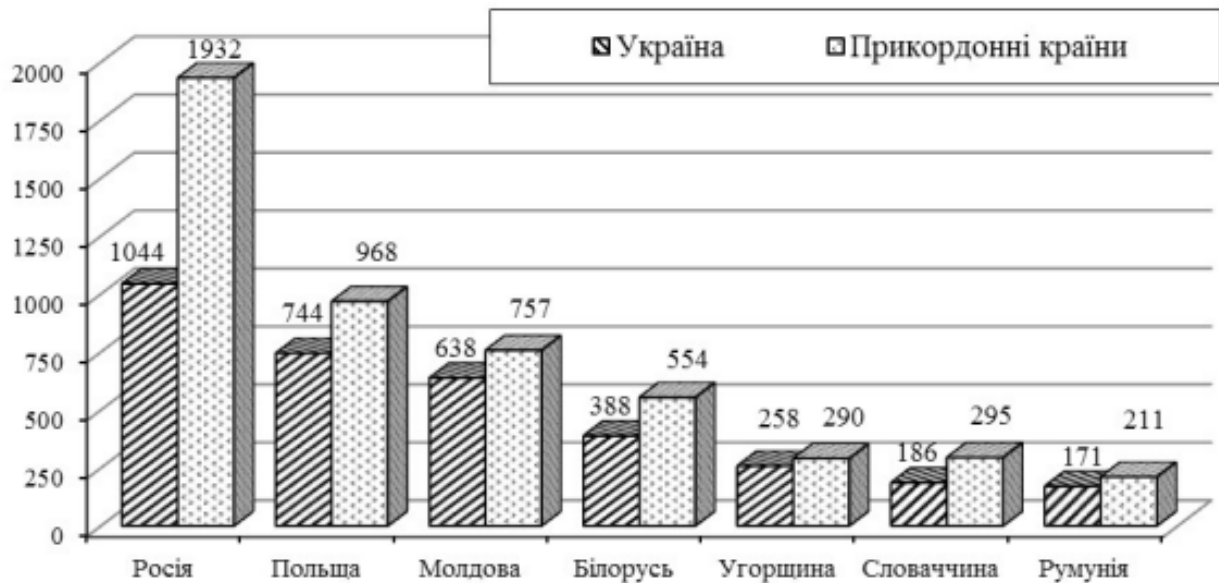
Суб'єктами митно-правового регулювання, згідно з чинним законодавством, є уповноважені на те органи виконавчої влади, що здійснюють митну політику, й інші органи державної влади. Наявна велика кількість органів, які безпосередньо виконують видачу різних дозволів фізичним і юридичним особам.

Слід зосередити увагу на досвід формування структури митних органів у розвинених державах світу. Тільки у 28 % країн-членів Всесвітньої митної організації митниця є компонентом фіскальної служби. У решти держав вона зостається окремим органом або автономним департаментом у складі міністерства .

У Німеччині – це державний орган виконавчої влади під патронатом Міністерства фінансів. Генеральна митна дирекція є незалежним центральним органом виконавчої влади (повноцінний митний центральний апарат, у переліку якого 9 функціональних департаментів, 43 основні митниці, 8 відділень митного розслідування та 271 митний пост), тобто митна управлінська вертикаль повністю відділена. Особовий склад митників складає приблизно 39 тис. працівників [56].

З 1 січня 2014 р. у Фінляндії митна служба отримала статусу органу виконавчої влади, під керівництвом Міністерству фінансів. У державі з населенням майже 6 млн у митних органах працює 2,5 тис. осіб, які складають практично 30 % дохідної частини бюджету країни. В Україні з населенням більше 42 млн осіб, з протяжністю сухопутної межі 5638 км, працює 9,9 тис. митників , постачаючи приблизно 30 % надходжень до Державного бюджету України.

В усіх прикордонних з Україною державах митні формальності на кордоні виконує вкрай більше (від 17 % до 60 %) число осіб (рис. 1.4).

Рис. 2.1. Чисельність працівників митних підрозділів України та суміжних країн на прикордонних ділянках, осіб

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Той факт, що митними органами України не подана прозорість контролю на кордоні, точно засвідчує потребу осучаснення митного блоку ДМС України. Зараз серед усіх функцій митниці переважає фіскальна, тобто наповнення держбюджету, і при цьому не зважається на функцію контролю зовнішньоекономічних операцій, безпеки та протидії контрабанді. Централізація функцій є основною ціллю сценарію реформування митної служби, завбаченою концепцією.

Втім важливо детально розглянути ймовірні небажані результати її реалізації. Централізація митниці без включення специфіки роботи митних органів може спровокувати надмірну бюрократизацію митних формальностей, сповільнюватиме зовнішньоекономічну діяльність та збільшуватиме корупцію.

Вхід України до ЄС потребує поліпшення інституціонального середовища, надто це торкається митного регулювання. Індекс успішності логістики в категорії «Митниця», який здобула Україна в 2016 р., демонструє потребу збільшення якості державного управління у митній справі.

Позитивних результатів реформування допустимо здобути тільки за умов полегшення митних процедур, налагодження документів, збільшення якості

державного управління, принагідного викоистання законодавства та відкритості достовірної інформації. Україна за цими показниками помітно відстає від держав з рівнем доходів нижче середнього, а зіставляючи з державами, де наявні кращі практики, ці дані зовсім невисокі.

Прийнята урядом концепція реформування митного та податкового блоків ДМС, якою завбачається централізація митниці, не збігається з рекомендаціями МВФ, де говорилрсь про створення однієї юридичної особи на рівні області, а не країни. Виконання концепції вимагає внесення змін до Митного кодексу, позаяк введені спосіб і форма організації діяльності митниці повинні бути правозабезпеченими.

Не можливо зійтись з поглядами розробників проекту постанови Кабінету Міністрів України, у пояснювальній записці до якого говориться, що проект реформування ДМС не вимагає консультацій з населення, позаяк не торкається інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

Як знаємо, будь-яке перетворення в митному регулюванні автоматично має значення на бізнес-клімат. Враховуючи те, що Україна граничить з сімома країнами з сухопутними, річковими та морськими ділянками, які перетинають різні об'єкти, товарні потоки, транспорт, концентрація повноважень в одній митниці дасть ускладнення митному контролю та митному оформленю.

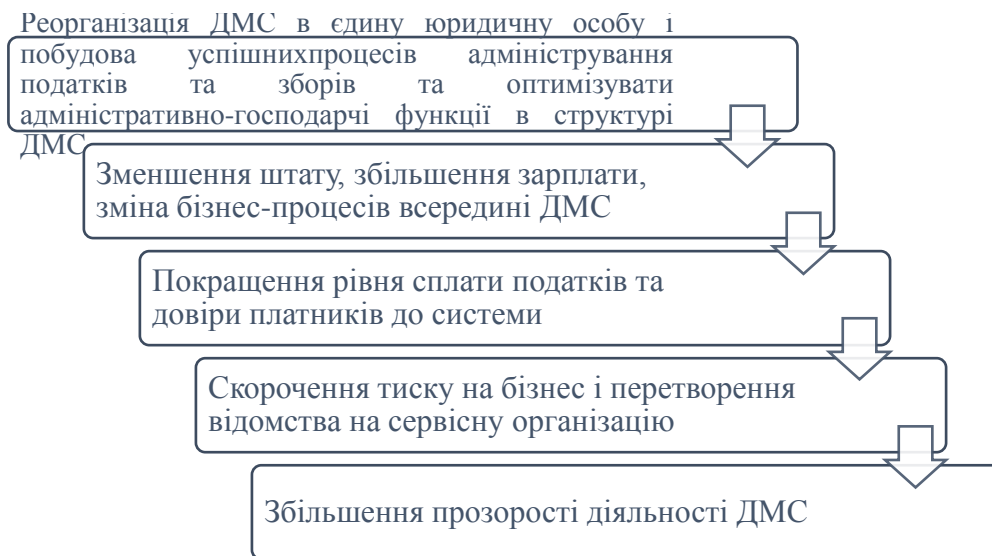
Практика формування структури митних органів у розвинених державах показує, що в більшості з них митна служба – це роздільний або автономний департамент у складі міністерства. Митні формальності на межі в прикордонних з Україною державах здійснює велике число осіб, а в Україні митницю обслуговує не на стільки портібна кількість працівників, що є мотивом браку дзеркальності митного контролю.

Реформування митної справи має здійснюватись зі зважанням на специфіку роботи митних органів, зі застосуванням кращого досвіду розвинених держав. Будь-які поліпшення інституціонального середовища митного регулювання варто всебічно розглядати щодо ймовірних результатів їх введення [16].

Міжнародний валютний фонд України окреслив рекомендації за наслідками діяльності місії з 19 липня по 1 серпня щодо реформи Державної фіскальної служби.

МВФ у співдії з Мінфіном та ДМС опрацювали план негайних завдань, на розв'язання яких необхідно сконцентруватись впродовж наступних 18-ти місяців, а також кроки на майбутні роки.

Приміром, завбачається здійснити п'ять основних завдань, а саме (рис.2.2):

Рис. 2.2. Завдання реформування Державної митної служби України

Митниця не буде забюрократизованим державним фіскальним органом, який кладе перешкоди та зменшує товарообмін, тобто піднесення ринкової економіки. В наслідку реформи буде спродукована якісна, сучасна і прозора сервісна служба для бізнесу і населення.

Мінфін виокремив 19 основних напрямків реформи митниці, які зазначені у Концепції та Плані дій з реформування митниці:

- зміна побудови митних органів;
- аудит та регламентування митних процедур і дій у відповідності до світових стандартів;
- упорядкування законодавства;
- осучаснення ІТ системи митниці;
- безпека митних даних;

- зміна системи оцінки митної вартості товарів;
- піднесення міжнародного митного співробітництва;
- створення власного моніторингового центру;
- піднесення автоматизованої системи управління ризиками;
- сучасна кадрова політик та ін.

Кожен із 19 напрямків Плану дій перезавбачає конкретний перелік заходів для виконання реформи митниці - з визначеними датами, відповідальними органами та конкретно прописаними актами, які слід розробити чи в які варто додати зміни для здобутку намічених задач.

Що вже здійснено на даний момент:

- введено автоматизовану систему «Єдине вікно» в місцях пропуску та у пунктах митного оформлення товарів;

Результат: суттєво полегшені митні процедури та скорочено час на їх здійснення. Це спростить ведення бізнесу та знешкодить перспективи для корупції на митниці.

- введено фото- та відеофіксацію митних перевірок;

Результат: суттєвіший контроль над працівниками митниці та скорочення корупції.

- запуск роботи Міжвідомчого цільового центру та мобільних груп для протидії з корупцією на митниці. Оперативні виїзди мобільних група за орієнтуваннями від аналітиків Таргетинг-центру повинні визначати порушення законодавства як митними органами, так і представниками бізнесу, і здійснювати відповідні дії на ці правопорушення. Це скоротить корупцію та зловживання на митниці;

- введено автоматичний розподіл митних декларацій.

Результат: зараз митники більше не будуть спроможні маніпулювати документами та здійснювати вибір, який товар розмитнювати [16].

Ці дії повинні суттєво скоротити корупцію.

Зміцнено міжнародну співпрацю у митній галузі – підписано міжурядові домовленості з США, Хорватією, Боснією і Герцеговиною тощо.

В Іспанії політика стягнення митних платежів схожа до української. Вивезення товарів і послуг звільняється від ПДВ, ввезення обкладається ПДВ, при цьому вартістю, що оподатковується, визначається ціна, наведена продавцем, плюс всі митні платежі, що мають бути сплачені. Юридично це оформлено як сворідний вид операцій, до яких використовується нульова ставка податку. Як наслідок, експортери не звільнені від документального оформлення своїх дій для податкових органів.

У Німеччині ПДВ йменується податком з обороту ввезення. Він становить собою акциз чинно до «Положення про податки, збори, мито та імпорнтний податок», згідно з митним законодавством. Збір податків виконує федеральне Митне управління. Ціль стягнення цього податку – пристосування товарів третіх держав (звільнених від податку на додану вартість країни-експортеру) до оподаткування ПДВ, який використовується щодо схожих вітчизняних товарів [23]. На нинішній день сучасна митна політика України є недовершеною, підтвердженням цього можуть бути такі відомості:

- рух продукції з приховуванням інформації від фіскальних органів або способом контрабанди;
- значне число правопорушень у галузі інтелектуальної власності;
- невідповідність наявної системи митного контролю модерним стандартам пропускної спроможності;
- суттєвий обсяг тінізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств [6].

Невисока успішність здійснення митної політики може бути продемонстрована динамікою обсягу експорту-імпорту продукції та послуг в Україну (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка обсягів експорту-імпорту товарів та послуг в Україні за 2019 р.
та 2020 р.

Показник	2019 р. млн. дол. США	2020 р. млн дол. США	Темп зростання, %
Обсяг експорту у грошовому виразі у т.ч.:	53711,37	59194,71	110,21
- товарів	43264,73	47339,93	109,41
- послуг	10446,64	11854,78	113,48
Обсяг імпорту у грошовому виразі у т.ч.:	54966,38	62947,26	114,51
- товарів	49607,17	57141,04	115,18
- послуг	5359,21	5806,22	108,34
Сальдо	-1255,01	-3752,55	-

Джерело: розраховано авторами на основі [31].

З таблиці помітно, що здійснилось збільшення вивезення товарів та послуг за 2020 рік зіставляючи з 2019 роком на 10,21 % та збільшення ввезень – на 14,51%. Зовнішньоекономічна діяльність України тягнеться до від'ємного сальдо, так у 2017 році вбачаємо зменшення на 1255,01 млн. дол. США, а у 2020 році – на 3752,55 млн. дол. США. У питомій вазі експорту та імпорту переважають передцсім товари матеріального походження.

Від'ємне сальдо торгового балансу – це актуальна проблема української економіки. В такому випадку необхідна результативна митно-тарифна політика заохочення експорту.

2.2. Сучасний аналіз митно-тарифного регулювання в Україні.

Для України модерний етап визначається стабільним збільшенням обсягів та розширенням масштабів міжнародної торгівлі, утруднення динамізму торговельних процесів, збільшення вимог міжнародних організацій щодо постачання вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зменшення національних торговельних перешкод. Здійснюється поглиблення поєднання міжнародних вимог у національну практику митного регулювання України. В таких умовах збільшується знадоба покращення результативності

національної митної політики в галузі реагування на зовнішні ризики та швидкої протидії ймовірним негативним результатам таких небезпек у напрямку збільшення забезпечення економічних інтересів держави й граничного зважання на національній митній системі міжнародних правил та вимог. Збільшення об'ємів імпорту в Україну (у 2017 р. зіставляючи з 2016 р.) вказує на необхідність покращення результативності митного контролю для України. Вагоме збільшення масштабів імпорту до України товарів у 2016 р. із Казахстану, Грузії, Польщі, Італії, Білорусі, Китаю та Німеччини актуально показало проблеми браку технологічних та фізичних потужностей державної фіскальної служби для оперативного й дієвого виконання чинних митних процедур. Впродовж 2020 року були виконані вагомі схвальні зрушення в напрямку поліпшення митної політики [28].

Насамперед, покращилась взаємодія митних органів із суб'єктами господарювання, що виконують зовнішньоекономічну діяльність. Цей захід націлено на постачання лібералізації галузі зовнішньої торгівлі та побіжно анулювання тіньових механізмів імпорту в Україну товарів. Завдяки такій взаємодії постачено збільшення додаткових надходжень до Державного бюджету України від коригування митної вартості продукції.

По-друге, покращилась робота з приведення законодавства України у галузь захисту прав інтелектуальної власності до рівня світових стандартів із ціллю збільшення протидії незаконному руху товарів, що включають об'єкти права інтелектуальної власності. Додержання інтересів об'єктів права інтелектуальної власності виконує вагому роль у постачанні недискримінаційного ставлення до України як до суб'єкта міжнародних економічних відносин, який воліє отримати конкурентоспроможність в умовах добросовісної конкурентної боротьби.

По-третє, постала дієва взаємодія з ДФС сусідніх країн та держав - найбільших торговельних партнерів України з ціллю визначення корупційних тіньових схем у зовнішньоекономічній діяльності та організованих об'єднань,

що ведуть злочинну діяльність у зовнішньоекономічній галузі та працюють над легалізацією (відмиванням) кримінальних капіталів.

По-четверте, було здобуто певного прогресу в спрямуванні створення, підготовки до введення та розвитку системи електронного декларування товарів, що в певній мірі поєднує законодавство України з митних питань до законодавства Євросоюзу та добродіє прискоренню й скороченню процедур виконання митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів. По-п'яте, було застосовано ряд заходів щодо нормативного забезпечення недопущення імпорту на митну територію України продуктів харчування незадовільної якості, приміром м'ясопродуктів. Втім, варто вказати і ряд проблемних питань модерної митної політики України.

Однією з центральних проблем митної політики України є регрес митного контролю від модерних знадоб пропускнує спроможності та світових стандартів контролю товарів. Значне збільшення обсягів зовнішньоторговельного обороту та покращення цих тенденцій у 2017 р. потребує якісно нового підходу до виконання контролю міжнародних вантажних потоків. Збільшення товаропотоків засвідчило таку проблему митного контролю як значні часові витрати на виконання митних процедур. Вагому недопрацьованість митної політики України демонструють також: великий вміст товарів, що рухаються контрабандним шляхом; збереження ризикованої ситуації з контрабандою наркотичних засобів та зброї (у 2016 році митними органами було побачено 546 випадків незаконного переміщення зброї та 800 спроб руху наркотичних засобів); діяння правопорушень у галузі інтелектуальної власності, надто через канали незаконного руху через митний кордон України дисків для лазерних систем зчитування та іншої аудіовізуальної продукції. Дуже вагомою проблемою, також, є наявна практика викривлення митної вартості ввезених товарів. За відомостями ДФС України, зберігаються тенденції до зменшення митної вартості при ввезенні доволі широкого асортименту товарів. Такі тенденції підштовхують для України збільшення дієвості механізмів моніторингу та дефініції справжньої вартості товарів, точності їхнього

декларування. Також вбачається збільшення масштабів та темпів приросту розрахунків за експортно- імпортними операціями через офшорні зони. У 2016 р. темпи приросту масштабів розрахунків за експортовані товари за посередницькими договорами через фірми, зареєстровані в офшорних зонах майже в 1,5 рази збільшувала приріст розрахунків за прямими договорами та посередницькими договорами з державами без офшорних зон. За результатами 2020 р. приріст експорту товарів через офшорні зони здійснився за рахунок продукції металургії, паливно-енергетичних товарів та продукції хімічної промисловості (рис.2.3).

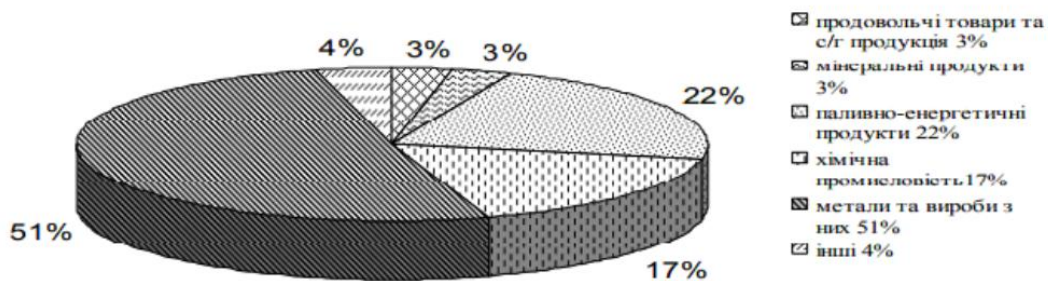

Рис. 2.3. Структура експорту товарів України через офшорні зони в 2020 р. [28].

Ввезення товарів через офшорні зони у 2020 р. збільшувався ще більш динамічно, ніж вивезення. Приріст розрахунків за імпорт товарів через фірми, зареєстровані в офшорних зонах, у 2016 р. визначав практично 34% (рис.2.4).

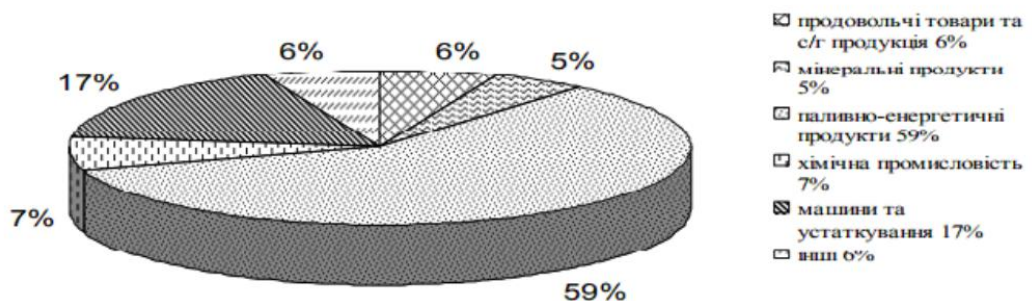

Рис. 2.4. Структура імпорту товарів України через офшорні зони в 2020 р. [28].

Збільшення значення експортно-імпортних операцій з розрахунками через офшорні зони продукує широкі перспективи для маніпуляцій з цінами контрактів, націлених на виведення доходів та не сплату податків, що складає значну небезпеку для стабільного економічного зросту та постачання національних інтересів країни. Негативним фактором є ще й збереження тенденцій до значного розриву між числом зареєстрованих в Україні учасників зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та їх реальною активністю в галузі зовнішньої торгівлі. Виникла потреба детального опрацювання цього становища на предмет можливих зловживань у певній сфері, а також з'ясування перепон виконанню ЗЕД в офіційному правовому полі.

Враховуючи проаналізовані тенденції та умови функціонування митної політики в нашій державі, пріоритетами збільшення дієздатності політики держави у цій галузі повинні бути:

- збільшення рівня захисту національних інтересів країни з одночасним введенням міжнародних вимог та стандартів;

- полегшення митних процедур; - підвищення результативності виявлення та протидії від'ємним явищам в осередку зовнішньої торгівлі.

- забезпечення максимально належного середовища для учасників ЗЕД; Для того, щоб здійснити ці пріоритети у гайкоротший термін, потрібно здійснити низку заходів, які покращать рівень захисту національних інтересів держави, забезпечуть принагідні умови для зростання обсягів зовнішньої торгівлі та схвально позначуться на соціальний та економічний розвиток України. Для цього, на наш погляд, потрібно:

- забезпечити принагідні нормативно-правові умови збільшення прав митних органів у складі доступу до інформації, яка розміщена в базах даних інших органів державної влади;

- опрацювати програми реформування процедур митного оформлення;

- підготувати єдину систему застосування попередньої інформації з ціллю оперативного виявлення потенційно загрозливих вантажів та попередження

продуктів ввозу недоброякісної, екологічно-, санітарно- та іншої небезпечної продукції ще на первинному етапі переміщення;

- ввести наукові тренінги для працівників митної служби щодо управління загрозами, імплементації «єдиного вікна» та інтегрованої системи управління рубежом та ввести до навчальних програм підготовки та підвищення кваліфікації працівників митної служби постійний курс із управління міжнародними проектами;

- збільшити рівень бюджетного фінансування процесів осучаснення та реформування системи реалізації митної політики, за вимогами міжнародних норм та стандартів.

Висновок до розділу 2. Отож, можна запропонувати кілька результативних прийомів митно-тарифного регулювання для проведення в Україні на прикладі економічно розвинутих держав світу. Для країн, які являються на стадії стрімкого економічного зросту, дієвою є політика поміркованого протекціонізму, що в майбутньому породило поступове зменшення тарифів. Високі тарифні ставки в цьому випадку варто вводити лише на дорогу продукцію.

При цьому митно-тарифна політика має відповідати економічним інтересам країни, а не окремим суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності. Варто зауважити, що лише за сприянням тарифного регулювання неспромога забезпечити захист національного товаровиробника, дієвим є його інтегрування з антидемпінговими розслідуваннями, нетарифними методами регулювання та субсидіями національним товаровиробникам. На наш погляд, на модерному етапі найбільш принагідними для України є застосування досвіду держав центральної та східної Європи, які нещодавно інтегрувались до ЄС. Він завбачає додержання низьких тарифних ставок на переважну більшість товарних позицій, передусів на товари з низьким ступенем обробки. Особливий захист потрібно приділяти товарам сільського господарства та окремим сферам машинобудування.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОРДОНІВ

3.1 Основні засади удосконалення митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні

На наш погляд, поділ державного регулювання ЗЕД на види є дещо складнішим. Список складових фінансового регулювання окреслюється видами фінансової політики, яку, допускаємо, варто виділити на:

- 1) бюджетну;
- 2) податкову;
- 3) митну;
- 4) валютну;
- 5) грошово-кредитну.

Тому, до державного фінансового регулювання належать: 1) бюджетне; 2) податкове, 3) митне, 4) валютне; 5) монетарне. Опрацювання результативних та успішних заходів для протидії новим викликам у галузі митної справи, які постають через структурні змінами у взаєминах з іноземними державами – учасниками світового ринку, отримує особливого значення. Митне регулювання є важливим інструментом розвитку зовнішньоекономічних взаємин країни.

У складних модерних умовах, які позначаються на стан економіки України, суттєво забезпечити захист національних інтересів із побіжним поліпшенням умов ведення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), а також скорочення перешкод для зовнішньої торгівлі. Відповідно до Господарського кодексу України від 16.01.2003 № 436-IV [5] та Законом України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16.04.1991 № 959-XII [45], регулювання ЗЕД виконується за сприянням тарифних і нетарифних заходів, виконання яких призначено на органи державної влади. Отож, державне регулювання

зовнішньоекономічних взаємин вміщує дві базові складові, а саме: 1) митне регулювання (тарифне і нетарифне); 2) валютне.

Слід зазначити, що митне регулювання ЗЕД і митний контроль є окремими взаємодоповнюваними знаряддями здійснення митної політики. рівночасно митна політика має постачати позитивний вплив ЗЕД на соціально-економічний зріст та добродіяти захисту національних інтересів. Її скерування мають зважати на поточні умови реалізації суспільних фінансових взаємин та омріяний рівень державного розвитку. З ціллю оцінки державних заходів у сфері регулювання ЗЕД проаналізуємо динаміку зовнішньої торгівлі продукцією у 2018 – 2019 рр

Розгляд товарної структури експорту-імпорту України показав, що найсуттєвішою в структурі ввезення є група 27 Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності УКТ ЗЕД (енергоносії), так же, як і в структурі вивезення – група 72 (продукція чорної металургії), що засвідчує про збереження негативних тенденцій, визначених у минулі роки [21].

Зокрема, у період 2018–2019 рр. ввезення товарів групи 27 УКТ ЗЕД складав від 20 до 23,6 % валового обсягу імпорту товарів. Вивезення товарів групи 72 УКТ ЗЕД за визначений термін змінювався у межах від 19,9 до 20,0 % валового обсягу експорту товарів. Зважаючи на це, принагідним є чітке дослідження структури зовнішньої торгівлі продукцією груп 27 та 72 УКТ ЗЕД (енергоносіями та продукцією найбільш енерговитратної сфери виробництва)

Розгляд структури зовнішньої торгівлі продукцією групи 27 УКТ ЗЕД демонструє, що у 2018 р. найсуттєвішу частку в їхньому валовому обсягу складала нафта та вугілля. Побіжно в обсягу товарів групи 72 УКТ ЗЕД передові позиції займали товарні “Напівфабрикати з вуглецевої сталі” та “Прокат плоский з вуглецевої сталі завширшки 600 мм або більше, гарячекатаний, неплакований, без гальванічного чи іншого покриття”. Отож, виділивши головні тенденції структури ввезень України, проаналізуємо механізми та інструменти митного регулювання та стан їх здійснення.

Приміром, до тарифних заходів митного регулювання ЗЕД входять розроблення та введення системи оподаткування зовнішньоторговельних операцій.

Так, впроваджено податки та збори, які сплачуються при руху продукції через митний кордон:

I. Чинно до пп. 27 п. 1 ст. 4 Митного кодексу України (МКУ) [22]: “мито (ввізне, вивізне), акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції)”.

II. Відповідно до пп. 14.1.113 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України (ПКУ) від 02.12.2010 № 2755-VI [33]: “митні платежі – податки, що відповідно до цього Кодексу або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи”.

III.

За наказом Міністерства фінансів України від 20.09.2012 № 1011 (далі – Наказ 1011):

- 1) ввізне мито;
- 2) вивізне мито;
- 3) акцизний податок із ввезених на митну територію України товарів;
- 4) податок на додану вартість (ПДВ) із імпортованих на митну територію України продукції;
- 5) екологічний податок;
- 6) штрафи за недотримання митних правил та податкового законодавства;
- 7) кошти від здійснення конфіскованого майна;
- 8) плата за супроводження товарів та охорону;
- 9) кошти від проведення безхазяйного майна;
- 10) плата за здійснення митних формальностей поза робочим часом та поза місцем розташування, визначених для митних органів;
- 11) єдиний збір, який здійснюється в пунктах пропуску через державний кордон України.

Порядок здійснення заходів тарифного регулювання ЗЕД, які наявні в Україні, завбачає, що ставки оподаткування митом є більш обумовленими від міжнародних договорів, укладених нашою державою, тоді як при застосуванні ставок акцизного податку та ПДВ з завезених товарів має здійснюватися одна основна норма міжнародного законодавства, а точніше: їхній рівень має окликатися рівню, що використовується до товарів національного походження чинно до ст. III ГАТТ 1994 р.

Також вагомим знаряддям митного регулювання ЗЕД є оподаткування експортних операцій за ставкою ПДВ у 0 % або їх звільнення від оподаткування ним. У першій ситуації експортер отримує право на відшкодування податкового кредиту з ПДВ, який налічувався до ціни операцій з купівлею товарів та послуг у ході провадження ним господарської діяльності, а в другому – такий податковий кредит буде внесено до складу собівартості вивезеної продукції.

Ставки імпортованого мита затверджені Законом України “Про Митний тариф України” від 19.09.2013 № 584-VII [46] та іншими відповідними законами. Від числа ставок ввізного та вивізного мита на окремі групи товарів УКТ ЗЕД прямо узалежнена складність реалізації митного контролю в процесі перетину продукцією та транспортними засобами митного рубожу.

Структура митного тарифу та переліку ставок вивізного мита також має вплив на потребу здійснення в окремих випадках за ст. 356 МКУ митних експертиз із ціллю призначення правильності класифікації товарів, що відгукується на попередження скорочення сум нарахованих та сплачених митних платежів.

Це обумовлено тим, що на тотожні товари в рамках однієї групи УКТ ЗЕД можуть призначатись різні ставки мита. З 97 груп УКТ ЗЕД тільки в рамках 18 із них на всі товарні підгрупи призначено єдину ставку імпортованого мита (як повну, так і пільгову). Ставку ввізного мита в величині лише 0 % у межах 10 груп УКТ ЗЕД. Найбільше число ставок ввізного мита на продукцію окремих підгруп у межах однієї групи призначено для групи 61 УКТ ЗЕД “Одяг та

додаткові речі до одягу, трикотажні”, а точніше: для повної ставки – 18 видів розмірів, для пільгової – 6 видів розмірів.

Отож, товарні групи УКТ ЗЕД, у межах яких призначено велику кількість розмірів ставок імпортованого мита для окремих підгруп товарів, є найнебезпечнішими з точки погляду заниження митних платежів способом декларування неправильного коду, а тому, досить складними для реалізації митного контролю. Слід зазначити, що митним тарифом призначене мінімальне податкове зобов'язання з ввізного мита для продукції тільки трьох груп УКТ ЗЕД.

Із 97 груп УКТ ЗЕД своєрідні ставки ввізного мита введено на товари в рамках 6 з них. На продукцію в межах інших товарних груп призначено тільки адвалорні ставки ввізного мита. Отож, на величину ввізного мита з товарів вказаних шести груп УКТ ЗЕД мають вплив географічна структура ввезення та динаміка часла імпортованих вказаних товарів. А також на величину ввізного мита з продукції інших товарних груп УКТ ЗЕД має діяння й ціна імпортованих товарів.

Суттєво, що Протокол “Про вступ України до Світової організації торгівлі” від 05.02.2008 набрав чинності 16 травня 2008 р. У цей час функціонувала класифікація УКТ ЗЕД, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 12.12.2002 № 1863 із змінами, зазначеними постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. Побіжно, відповідно до даних Державної митної служби України, “Митний тариф України», в базу якого поміщено нову версію УКТ ЗЕД, спродуковану на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів Всесвітньої митної організації (ГС) 2012 р. і Комбінованої номенклатури Європейського Союзу, угодженої Законом України “Про Митний тариф України” від 19.09.2013 № 584-VII.

Для зіставлення чинних пільгових ставок та вимог СОТ щодо їх скорочення на період інтеграції України до СОТ застосовувались матеріали Державної митної служби України, а точніше: наказ Міністерства доходів і

зборів України від 22.01.2014 № 54 , створений чинно з вимогами ст. 68 МКУ та постанови Кабінету Міністрів України від 28.05.2012 № 428.

Розгляд ставок митного тарифу показує динаміку числа пільгових та повних ставок імпортованого мита. Зазначимо, що дані щодо середніх ставок за відповідну групу УКТ ЗЕД облічені лише для адвалорних ставок. Дослідження своєрідних ставок продемонстрована в межах груп УКТ ЗЕД, на які вони зазначені.

Відповідно до розглянутих даних аналізу вони повинні становити 2243 пільгових ставок Митного тарифу, які є меншими за вимоги СОТ, або 21,4 % їх загального числа (всього 10 465 ставки). Зазначимо, що за офіційними даними Рахункової палати, ДМС України представило інформацію про означення 1940 ставок, які є нижчими за потреби СОТ, або 19,5 % загального числа ставок ввізного мита, чинно з даними ДМС України. Через це загальна кількість ставок митного тарифу має складати 9948. Проте в інших джерелах [64] на 24 червня 2016 р. число ставок імпортованого мита являла 10 464 (однакова: як пільгових, так і повних).

З 1 січня 2017 р. їх кількість зросла на 1 од. чинно до Закону України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році” від 20.12.2016 № 1791-VIII .

Вказане підтверджує потребу перегляду ДМС України чинних ставок імпортованого мита – загалом з ціллю встановлення конкретного їх числа, так і зокрема для виявлення тих, котрі є меншими за вимоги СОТ, а отже, продукують резерв для наповнення бюджету митними платежами.

Показники табл. 3.1 демонструють, що є різниця в числі специфічних пільгових і специфічних повних ставок імпортованого мита. Зокрема, відповідно до чинного митного тарифу, число повних специфічних ставок є вищим, ніж кількість пільгових специфічних ставок, на 113 од.

Таблиця 3.1

Аналіз специфічних ставок ввізного мита

Специфічні ставки		Пільгова	Повна
Група 22. Алкогольні і безалкогольні напої та оцет	Число ставок, усього, од. з них специфічних	189 99	189 164
Група 24. Тютюн і промислові замінники тютюну	Число ставок, усього, од. з них специфічних	22 16	22 16
Група 60. Трикотажні полотна	Кількість ставок, усього, од. з них специфічних	59 0	59 5
Група 61. Одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні	Кількість ставок, усього, од. з них специфічних	154 0	154 36
Загалом ставок митного тарифу, од.		10 465	10 465
Всього специфічних ставок митного тарифу, од.		115	228

Брак єдиної стратегії розвитку митної діяльності, зміни напрямів поліпшення зовнішньоекономічних взаємин, нелегка будова митного тарифу разом з іншими зовнішніми й внутрішніми чинниками зумовлюють великі ризики у галузі митних відносин.

До них входять як фіскальні, узалежені з повнотою та своєчасністю прибутків митних платежів до бюджету, так і нефіскальні, що спроможні являти небезпеку іншим національним інтересам, приміром, обумовлені із ядерною та екологічною безпекою.

Належним кроком у керунку протидії з реалізацією митних ризиків було утвердження розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 978-р, яким постановлено Стратегію розвитку системи управління небезпеками у галузі митного контролю на період до 2022 року.

Вагомим нововведенням Стратегії є окреслення таргетингу як комплексного методу розгляду митних ризиків з включенням усіх ознак зовнішньоекономічних операцій, враховуючи ціни, обсяги, походження та інші ознаки переміщеної продукції і транспортних засобів.

Надто це ваговито й у контексті контролю за трансфертним ціноутворенням, і в аспекті збільшення співпраці з державами - торговельними партнерами. Якраз такий цілісний підхід дасть спромогу зважати на граничний обсяг інформації, потрібної для прийняття результативних рішень щодо ужитку

митних формальностей у числі визначених форм митного контролю. До набрання чинності вказаною Стратегією таргетинг уже був введений в Україні наказом Міністерства фінансів України від 31.07.2015 № 684 - 37.

Побіжно із саме зазначеним розпорядженням завбачено створення до III кв. 2018 р. у структурі ДМС України таргетинг-центру, що добродіятиме його результативнішому вжитку як дієвого інструменту мінімізації митних ризиків.

Розгляд теоретико-правових засад митного регулювання та оцінка стану їх здійснення демонструють відсутність в нашій державі єдиної чіткої та обґрунтованої стратегії піднесення митних взаємин. Зміна основних напрямів розвитку зовнішньоекономічних взаємин вимагає від держави спромоги вчасно та успішно долати виклики часу та постачати захист національних інтересів, безпеку митного кордону, законність руху продукції, транспортних засобів та фізичних осіб через рубіж, а також заохочувати розвиток міжнародного партнерства, введення іноземних інвестицій, продукування принагідних умов для піднесення виробництва, зросту товарообороту.

Вказане має збільшити рівень повноти й своєчасності введення митних платежів до бюджету. Вагомо згадати схвальні тенденції у галузі розвитку митного контролю, а точніше: введення таргетингу до системи управління митними загрозами.

Якраз цей метод дослідження ризиків має добродіяти ґрунтовному аналізу зовнішньоекономічних операцій зі зважанням на їхні окремі особливості, що дуже актуально, коли заходи митного регулювання є досить нелегкими й знаходяться у процесі поліпшення чинно до змін спрямувань митної політики. Проаналізувавши склад і будову ставок ввізного й вивізного мита, слід зазначити, що встановлення різних ставок на схожі товари в рамках однієї підгрупи УКТ ЗЕД, з однієї сторони, має добродіяти піднесенню зовнішньої торгівлі та граночному врахуванню вимог кожного суб'єкта господарювання, а з другої – може продукувати загрози скорочення обсягів надходжень ввізного та вивізного мита через неправильну класифікацією продукції.

Ставки митних платежів спроможні мати вплив на якість митного контролю у два способи:

- 1) ускладнювати (або спрощувати) здійснення митного контролю;
- 2) збільшувати (зменшувати) спромогу платника до невиконання оподаткування, що, у свою чергу, вимагатиме додаткових контрольних дій.

3.2.Світовий досвід митно-тарифного регулювання та можливості його застосування в Україні.

Принагідним для України в ході формування її митної політики та механізму застосування інструментів митно-тарифного регулювання є застосування світового досвіду, а точніше - досвіду тих держав, які мають схожий економічний стан. Проаналізуємо ознаки митно-тарифного регулювання в деяких державах світу та спробуємо виокремити ті інструменти та прийоми, які вірогідно застосувати в Україні з ціллю поліпшення успішності її митної політики. Митно-тарифне регулювання експортно-імпортних операцій розвинутих держав світу здебільшого відповідає рекомендаціям міжнародних організацій. У державах з ринковою економікою з ціллю залучення припливу капіталу до держави митом оподатковується лише ввезення, а вивезене мито не викоистовується, а у США навіть заборонено недозволено. В цілому, більшість високорозвинених держав та країн з перехідною економікою використовувалт на різних періодах свого розвитку подібну зовнішньоекономічну політику, що крилась у заохоченні вивезення готової продукції, лімітуванні вивозу сировини та стимулювання ввезення комплектуючих, матеріалів для піднесення власної промисловості[2].

Так, митно-тарифне регулювання як спосіб мотивації експорту ефективно застосовується у багатьох державах світу, а саме в Індонезії, якщо експортер визначає план експорту, де зазначені ввезені матеріали, а також додає банківську гарантію, то імпортер даних матеріалів звільняється від сплати мита способом здобуття ліцензії на імпорт ресурсів, а розмір мита сплатить експортер у тому випадку, коли не експортує 85% продукції у зазначений час.

У Китаї також функціонує система добродії експорту, що визначається у наданні численних пільг та сприянні при реалізації експортних операцій, в той час, як пільги імпортерам недозволені та запроваджено додаткові тарифи за збільшення митного оформлення.

Таким чином, митний тариф використовується як інструмент заохочення виробництва та експорту товарів з високою часткою доданої вартості, що здійснюється на основі застосування принципу тарифної ескалації, що криється у тому, що ставки мита зростають чинно до збільшення ступеня обробки продукції, причому ця різниця може складати навіть 10 разів. Зокрема, рівень митного обкладання везеної готової продукції в Японії більший за рівень ставок мита на сировину в 10,8 разів, в ЄС – в 7,7 разів, США – в 7,1 разів.

В державах з перехідною економікою тарифна ескалація дещо менша: зі зростанням ступеня обробки товару рівень тарифного захисту збільшується в Польщі в 2,8 разів, Чехії – в 4,5 разів. Майже на тому ж рівні розміщена й тарифна ескалація в Україні: у нас готова ввезена продукція обкладається митом, більшим у 3,2 разів, ніж для сировини. У державах з менш розвинутою економікою тарифна ескалація тим нижча, чим менший рівень розвитку держави: у Туреччині тарифи на готову продукцію значніші, ніж на сировину, у 3,5 рази, Тунісі – майже в 1,5 рази. З вищезазначеного дозволено зробити висновок, що, безсумнівно, тарифна ескалація є ефективним методом захисту національного товаровиробника, але використання її у розвинених державах зумовлює консервуванню технологічного регресу держав, що є на шляху до ринкової економіки, адже робить неможливим доступ їх готових товарів на ринки таких держав[15].

Захопливим є той факт, що багато держав світу спільно зі заохоченням експорту та сприянням піднесення вітчизняного виробництва не продукують перепон і для імпортної продукції. Тут можна розглянути приклад Японії, де функціонує система податкових пільг для імпортерів, приміром, податковий кредит у величині 5 % від обсягу імпорту або загалом звільнення від оподаткування великого списку імпортних товарів, що являє у кінцевому

підрахунку до 25% валового обсягу імпорту. Що торкається потреби уніфікації тарифних ставок, про яку вже говорилось вище, то деякі держави здійснили вагомі кроки у цьому спрямуванні, так, можна проаналізувати і приклад Чилі, де ставка тарифу складає 15%, та Болівії, де функціонують тільки дві ставки – 10% і 17%. У Росії діє поступова реформа щодо скорочення числа адвалерних ставок, що використовуються до імпортних товарів.

При цьому сході реформи, зрозуміло, ведуться також скороченням середнього рівня протекціонізму, що здобувається двома методами – методом, коли на кожному етапі реформи більші ставки скорочуються до наступного меншого рівня (приміром, у Коста-Ріці і Гватемалі), або методом пропорційного скорочення, коли на кожному етапі усі ставки стають меншими на зазначене число відсотків (Мексика). Митний тариф Польщі завбачає чотири види митних ставок: основні (конвенційні), преференційні, автономні та знижені. Знижені ставки використовуються для держав, які підписали угоди про вільну торгівлю з Польщею – це держави ЦЄЗВТа, члени ЄАВТ, держави Балтії. Саме ці ставки здебільшого використовуються при митному оформленні, позаяк 80% товаропотоку йде з вищевказаних держав. На жаль, Україна на належить до цієї групи країн. З тих пір, як Польща інтегрувала до ЄС, вона не може самостійно визначати митні тарифи, крім того, велика частка від зібраних митних зборів скеровується до бюджету ЄС.

Гінка лібералізація митно-тарифної політики цієї країни пригальмувала фіскальну функцію митного тарифу та лімітувала спромогу використання протекціоністських заходів. Загалом дозволено вказати, що, на відміну від українського законодавства, норми митного законодавства Польщі та порядок використання інструментів митно-тарифного регулювання дуже близькі до вимог та норм Європейського Союзу, не враховуючи те, що число нормативно-правових актів, що вимагала налагодження у державах Центральної та Східної Європи, являла до 1,5 тисячі[20].

В Угорщині, так же само до Польщі, митно-тарифна політика реалізовується за нормами ЄС, а митне оформлення – на базі Єдиного

адміністративного документа, що вживається у країнах ЄС. Митна політика Угорщини, аналогічно, як і інших нових держав – членів ЄС, що входили до комуністичного табору (Словенії, Словаччини), означається перехідним станом від політики захисту національної економіки від ввезеної експансії до лібералізації торговельної політики під опорою СОТ, спробами уникнути швидкого скорочення митних ставок та удержати елементи державної опори сільського господарства та інших чутливих галузей економіки.

Значна несхожість митно-тарифного регулювання в Україні від передових держав світу лежить у вкрай розгалуженій товарній номенклатурі зовнішньоекономічної діяльності, що станом на 2016 рік налічує 11058 позицій, тоді як, для прикладу, у США ТНЗЕД налічується з 10085 позицій, в Японії – 8964, а в Китаї – 6509 позицій. Така ситуація продукує потенційну спроможу для зловживань суб'єктів ЗЕД способом декларування продукції не за своїм кодом з ціллю сплати нижчої суми платежів. На жаль, перспектива налагодження митного законодавства України за потребами ЄС значно стихає через надання пріоритету фіскальній функції митних органів, що вкрай обтяжує спроможу щільної співдії з державами ЄС.

У промисловорозвинутих країнах мито здійснює, перш за все, регулюючу функцію, а не фіскальну, і введення від виконання ввізного мита являють не більше 0,3% ВВП, на відміну від України, фіскальна служба якої виконує вагомую роль в ході наповнення державного бюджету. Зміни митних органів України у фіскальні скорочує перспективи реалізації інших їх функцій та продукує перепони для міжнародного співробітництва та успішної протидії з митними правопорушеннями. Як результат, зростають масштаби ухилення від сплати податків, скорочується конкурентоспроможність вітчизняного товаровиробника, не концентрується пригідної уваги розвитку співробітництва на міжнародній площині тощо.

Висновок до розділу 3. Для виконання намагань України «влитися» в Європейський Союз та збільшити співпрацю з передовими світовими

економічними організаціями, варто схожо до держав Центральної Європи, які вже здійснили цей шлях, впроваджувати зміни у національне законодавство та застосовувати тільки ті інструменти митно-тарифного регулювання, які не лише не збігаються з принципами СОТ та ЄС, але і спроможні захистити економічні інтереси України. Тобто варто взяти на озброєння практику саме держав ЦСЄ, які щойно здійснили інтеграцію до ЄС, а саме планомірно скорочувати митні ставки чинно із домовленостями СОТ, при цьому не скасовуючи захист вразливих сфер економіки (АПК, машинобудування, харчова промисловість), а також продовжити майбутнє введення системи аналізу загроз та пост-аудиту для протидії митним правопорушенням. Щодо останнього, то тут вагомим є застосування досвіду США та Японії та зменшення товарної номенклатури, що скоротить зловживання при дефініції коду продукції.

За результатами здійсненого аналізу також зазначено необґрунтованість певних управлінських ухвалень в ході розроблення засад митного регулювання, приміром збільшення ставок експортованого мита на товар чорної металургії, до розмірів, більших за вимоги СОТ. Слід також зауважити, що збільшення ролі державного зовнішнього фінансового контролю в піднесенні митних взаємин в цілому та в забезпеченні результативності дій митного регулювання зокрема.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши в даній праці особливості митно-тарифної політики України, ми в спромозі здійснити наступні висновки та узагальнення. По-перше, податкова політика України як складова фінансової політики на модерному етапі має формуватися зважаючи на взаємини з іншими державами. Отож, аналіз особливостей митного оподаткування, яке є вагомим економічним регулятором зовнішньоекономічної діяльності, на нині здобуває особливої гостроти. Ми зауважили, що мито, безперечно, є податком, позаяк, воно сплачується в неухильному безвідплатному порядку чинно до вітчизняного законодавства та не має істинного цільового призначення. Тому, мито є ваговитим компонентом податкової системи і означається тим, що являється непрямим податком, а тому має такі основні риси:

- мито враховується до ціни товару як надбавка і є податком на споживання;
- мито має конкретно виражену фіскальну природу;
- стягується за тарифами, що є загальнодержавним податком і у повному обсязі націлюється до Державного бюджету України.

Мито здійснює практично ті самі функції, що й інші податки та збори, проте має своєрідні особливості: фіскальна функція мита криється в тому, що акумулюються кошти для здійснення державою намічених на неї завдань.

Такий зовсім фіскальний підхід для впровадження мита був притаманним для епохи протекціонізму, коли спеціально визначались високі ставки мита, проте з початку інтеграційних дій здійснилось зменшення ролі мита у формуванні доходів країни; регулююча дія мита полягає в тому, що за сприянням диференціації ставок виконується коригування національних і світових цін. Дозволено виділити три базові прояви цієї функції: протекціоністський (національна ціна буде вкрай меншою за світову ціну спільно із сплаченим митом), стимулюючий (національна ціна буде більшою за світову ціну спільно із сплаченим митом) та стабілізуючий (національна ціна становитиме світовій ціні разом із сплаченим митом). Одним із найбільш

розповсюджених регуляторів ЗЕД є митний тариф. Митний тариф — знаряддя торгової політики і державного регулювання внутрішнього ринку держави при його співдії зі світовим ринком. Також зважаючи на контекст може окреслитись як:

- список ставок мита, що використовуються до товарів, що рухаються через митний кордон, систематизований чинно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної функції;
- конкретна ставка мита, що підлягає сплаті при експорту або імпорту певної продукції на митну територію держави.

У цьому випадку значення митного тарифу цілком відповідає поняттю мита. Митна вартість – це визначена декларантом або заявлена митним органом вартість продукції, що рухаються через митний кордон України, яка обраховується на час перетинання продукцією митного кордону України. Країна походження товару - держава, в якій товар було цілком виготовлено або піддано достатній переробці чи обробці. На модерному етапі митно-тарифної політики України найбільш принагідним є застосування досвіду держав центральної та східної Європи, які щойно інтегрували до ЄС. Він завбачає додержання невисоких тарифних ставок на переважну більшість товарних позицій, надто на продукцію з низьким ступенем обробки. Пильний захист слід призначити товарам сільського господарства та окремим сферам машинобудування. Побіжно варто ввести дієву систему аналізу загроз для попередження митним правопорушенням. Отож, виконавши оцінку досвіду зарубіжних держав у галузі митного регулювання, слід зазначити, що успішність такого регулювання в Україні зумовлене лише із фіскальною функцією, тоді як виконання решти завдань покладених на систему митного регулювання не проводиться або здійснюється недобросовісно та нерезультативно, рівночасно залучення проаналізованого досвіду зарубіжних держав є нереальним без реформування належним чином підходів до дефініції пріоритетів у галузі митного регулювання.

Вбачаємо за потребу виокремити наступні пріоритетні способи поліпшення митно-тарифного регулювання: по-перше, насамперед, потрібно виконати диференціацію ставок митних платежів (найвищі ставки мита на матеріали, сировину, комплектуючі; найнижчі на готові вироби). Отож, будуть створені більш захопливі умови для продукування товарів в Україні зіставляючи їх з ввезенням, а також це мотивує до перенесення виробництва на територію України. Пріоритетним за існуючих умов є продовження роботи щодо майбутнього зменшення ставок ввізного мита на технологічне обладнання, яке не має вітчизняних аналогів, перерогатива в цьому випадку має визначатись імпорту високотехнологічного обладнання, застосування якого збільшить конкурентоспроможність вітчизняної продукції. По-друге, уніфікувати або ж класифікувати список товарної номенклатури чинно до міжнародних стандартів, позаяк відомі часті випадки декларування товару не за своїм кодом з ціллю визначення меншої суми платежів. Це скоротить число ухиляння від сплати податків суб'єктами ЗЕД. По-третє зменшить рівень фіскального навантаження на митні податки. У розвинутих держав мито здійснює передусім регулюючу функцію, а не фіскальну, і надходження від справляння ввезеного мита являють не більше 0,3% ВВП, на відміну від України, митна служба якої виконує важливу роль в ході наповнення державного бюджету. Переважання у митних органах України, у першу чергу, фіскальної функції скорочує перспективи здійснення інших їх функцій та продукує перепони для міжнародного співробітництва, результативної протидії з митними правопорушеннями. Як результат, збільшуються масштаби ухилення від сплати податків, скорочується конкурентоспроможність вітчизняного товаровиробника, не концентрується відповідної уваги розвитку співробітництва на міжнародній площині тощо. По-четверте, націленість на членство в Berne Union (Бернського Союзу), який визначає собою об'єднання страхових компаній, угруповань, що продукують умови та налагоджують дії щодо страхування кредитів у міжнародній торгівлі, виконують обмін досвідом. Цей союз дає доступ Україні до міжнародних стандартів страхування так як

дана галузь є недостатньо розвиненою в державі. Україна до цього часу не є рівноправним членом Бернського Союзу, позаяк до 2018 не мала власної експортно-кредитної агенції (ЕКА). Але 7 лютого 2018 року уряд виготовив ЕКА. Такі установи, реалізовані в багатьох державах світу безпосередньо беруть участь у постачанні реалізації державної функції із мотивуванням та сприяння піднесення експорту відповідної держави .

Суттєвим чинником, що має вплив на реалізацію усіх вищезазначених рекомендованих змін є те, що державам-членам ЄС і країнам-претендентам митно-тарифну політику «диктує» ЄС. Нині вже здійснюються позитивні зміни в митному законодавстві, але налагодження митного законодавства України за потребами ЄС сповільнюється через надання пріоритету фіскальній функції митних органів, що узалежнює перспективу щільної взаємодії з країнами ЄС. Отож, дозволено зробити умовивід, що у галузі митно-тарифного регулювання вбачається вагома частина неврегульованих законодавчо або недостатньо врегульованих питань, що дають спромогу виконувати правопорушення. Здійснене дослідження дає підстави для чергового реформування митної політики України щодо митно-тарифного регулювання.

Отож, центральним керунком забезпечення результативності митного регулювання України є легалізація та детінізація ЗЕД в Україні, націлені на ріст привабливості, відкритої та добросовісної зовнішньоекономічної діяльності через зменшення бюрократичних, часових, технологічних та матеріальних витрат суб'єктів ЗЕД при переміщені вантажами через кордон України з побіжним збільшенням відповідальності й санкцій за не добросовісні дії та зловживання.

На цьому етапі митним органам необхідно як найшвидше підійти до європейських стандартів реалізації митно-тарифного регулювання. Це добродіятиме успішному проведенню митних процедур з найменшими затратами часу. Україна має сконцентрувати особливу увагу зовнішнім джерелам надходжень до державного бюджету, позаяк перебудова економіки на протязі попередніх років зумовила падіння виробництва, а це скорочує базу

податкових надходжень від внутрішніх джерел. Система митного регулювання України має постачати принагідні умови для пристосування національної економіки до більш гострої міжнародної конкуренції через вхід до системи глобального регулювання і вільного руху ресурсів та планомірне включення її економіки до світових та європейських економічних процесів.

